

Ina lingua per trais pajais

Da las sbuccadas dal Rain a las Antillas

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **«La 'Nederlandse Taalunie' [NT] è in'organisaziun politica nua ch'ìls Pajais bass, la Flandra ed il Suriname coopereschan areguard il linguatg ollandais/flam. Lur champs principals da lavur èn quest linguatg sez, ses diever informatic, l'instrucziun en questa lingua e da questa lingua, la litteratura, la promoziun da la lectura, la posiziun da la lingua en Europa ed en il mund (...). L'ollandais/flam è la lingua materna da 16 milliuns Ollandais e 6 milliuns Flams. Ils Pajais bass e la Flandra sviluppan dapi 1980 ina politica cuminaivla areguard lez linguatg. Questa cooperaziun stat (...) stipulada en il 'Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie' (...). L'ollandais/flam è il linguatg matern u il segund linguatg da blera glieud en Suriname, nua ch'el è er il linguatg uffizial da l'instrucziun e da las autoritads. Perquai è il Suriname, dapi 2004, commember associà da la NT. 2007 han ins concludì ina cunvegna basa da cooperaziun cun las Antillas ollandaisas (...). L'ollandais/flam occupa l'otgavel plaz en la rangaziun dals linguatgs materns da l'Uniun europeica (UE).» Tut quai pon ins leger en la homepage da la NT. La rangaziun tuna: 1. tudestg, 2. franzos, 3. englais, 4. talian, 5. polac, 6. spagnol, 7. rumen. La NT edescha in bulletin numnà «Taalpeil» («livel da lingua», <taalpeil@taalunie.org>). Ses numer da november è deditgà a la bilingui-**

tad; el mussa plis exempels tar umans indigens ed immigrads.

En Belgia

Tar in emprim cas rapporta in schurnalist d'ina visita ad Antwerpen (483 505 olmas), la citad principala da Flandra (p. 1). El ha fatg visita al «Leonardo Lyceum Pestalozzi»; la homepage mussa ch'i sa tracta d'ina scola superiura d'economia e cultura generala cun matematica, latin e linguas modernas. Rectura Kathy Duchar davart la giuventetgna da la scola: «Ils blers d'auter linguatg discurran arab u tirc, ma en ils davos onns datti dapli (...) cun russ ed ucranais.» Ina Marocana da 16 ha fadia d'encler il dialect da la citad. Magistra Martine Clement: «La scolara taliana Valentina, cun sia lingua, ha in grond avantatg per emprender franzos. Ma scolar Oles discurra flam senza duvrar artitgels, perquai ch'i na dat betg en ses ucranais.» In auter schurnalist ha discurrì cun Benoît Lannoo, pledader flam da la ministra francofona belga Joëlle Milquet: «Jau sun anc dapli che mo la bucca da la ministra: Jau sun ses eglis e sias ureglias (...). In'intervista per il radio u la televisiun flama vul ella l'emprim pinar. E sch'ella sto far in discurs per flam, discuttain nus l'emprim il text» (pp. 4–5).

Plurilinguitad sco enritgiment

In'otra intervista ans maina a Suriname (163 265 km² e mo 520 000 olmas), anteriura colonia ollandaisa a nord da Bra-

silia, oz la pli pitschna da tuttas republicas en l'America dal sid. «Ina retschertga da 2011 tar ils uffants da las scolas ha mussà che 65% da quels sur 9 onns dovrà pli che trais linguas en il mintgadi» (p. 2). La principala, anzi l'unica uffiziala, è l'ollandais. La segunda è il hindi, manà da lavurers immigrads en il 19avel tschientaner da l'India nua ch'el è oz la lingua principala sper l'englais. Ils Ollandais han clamà a Suriname lavurers da plis pajais, t. a. schizunt da China: 1% da la populaziun discurra «hakka», in dialect chinai. Helen Chang lavura per la NT en la chapitala Paramaribo. Sco scolara secundara giugav'la cun ils linguatgs, midond frasis «hakka» tenor la sintaxa ollandaisa. «Taalpeil» rapporta: «En Suriname dov'ins var ventg linguas. 2004 han ins chattà ora ch'ins discurria pli d'ina en 80% da las chasadas. Nus avain fatg dumondas a 130 Surinamais; 90% han respundì ch'i discurrìan dapli ch'in linguatg a chasa, e 45% schizunt quatter u dapli» (p. 1). In'otra retschertga palesa ina tenuta positiva: «Ils blers Surinamais resguardan sco in enritgiment da viver en in ambient pluriling. Èsi grev da stuvair duvrar plis linguatgs mintga di? Na: Var 80% manegian ch'i na saja grev. E var 65% manegian perfin che la plurilinguitad dettia las meglras vistas da success» (p. 2).

La fatscha surlevgiada

Vinavant encounter saira, a nord da Venezuela, chatt'ins puspè auters munds lin-

guistics: Las Antillas.. La principala Antilla ollandaisa è l'insla da Curaçao (142 189 olmas) cun trais linguas uffizialas: Papiamento (81%), ollandais (8%) ed englais (3%). Tiers vegn il spagnol (6%). «Il papiamento è naschì en il 17avel tschientaner sco lingua da la sclavaria, sin la basa da portugais, spagnol, englais, ollandais, franzos e da linguatgs africans (p. 7). Lezza giada occupavan ils Ollandais la riva nord da Brasilia cun populaziuns portugaisas. Ina schurnalista rapporta en «Taalpeil»: «Conny Plate lavura tar il post public d'infurmaziun, nua che la populaziun da Curaçao po far dumondas a las autoritads (...). Là daud'ins mintgatant ina Babilonia. La clientella reflectescha la societad da Curaçao, in vair masdigl da razzas e culturas, mintgatant maschadadas ina cun l'otra, mintgatant colliadas fermamain cun ils pajais da derivanza (...). Conny: 'Jau encler ch'ins giavischa mintgatant in scleriment en l'atgna lingua. Perquai gida per ollandais, papiamento, englais u spagnol. I dat glieud che na chapescha propi betg sch'ins declera mo per ollandais u papiamento' (...). Nus avain fegls sgulants davart differentas dumondas, ma anc betg en tuts linguatgs. Pli navant bad'ins cur che la glieud giavischa in'infurmaziun tenor mesira. Las dumondas han savens in motiv zuppà emozional; lura vai s'encleria pli tgunsch cun in vair uman davos il spurtegl, tant pli sch'el respunda e declera en in linguatg chapibel. Per exempel cur ch'ina mamma

vul prender cun sai la bara da la figlia per la far sepulir en ils Pajais bass» (p. 6). Conny e ses collegas han elavurà en quatter linguas ina glista da las expressiuns ch'i basegnan dapli. Conny: «Lura ston ins mo smatgar il dretg buttun per savair che 'autokeuring' ['controlla d'autos'] munta 'vehicle inspection' per englais, ubain, sch'ins giavischa per spagnol in 'papel de soltería', ch'i sa tracta d'in attestat dal stadi civil (...). La clienta u il client sa savens bun grà. Jau vesel sia fatscha surlevgiada cur che jau discur sia lingua» (p. 6).

Il fris dal vest

En ils Pajais bass datti anc in intsches uffizialmain biling, numnadamain la provinza da Frisia (646 305 olmas) a sid dal Mar dal nord. Ses agen linguatg, il fris dal vest, è la lingua materna da var 354 000 umans, reconuschida da l'UE sco regiunala dapi 1992. En la Bibla frisa (terza ediziun da 1995) tuna l'entschatta dal babnoss sco suonda: «Us Heit yn e himel, lit jo namme hilige wurde, lit jo keninkryk komme, lit jo wil dien wurde op ierde likegoed as yn e himel.» Ils intsches da la NT, cun var 23 milliuns olmas, porschan davaira ina gronda ritgezza linguistica. «Taalpeil» citescha pliras opiniuns a favur da la plurilinguitad, per exempel quella da Louise Ottilie Fresco, experta d'agricultura e nutriment a l'Universitad d'Amsterdam: «Tgi che sa dapli ch'in linguatg emprenda a s'adattar e vegn tar patratgs novs» (p. 7).